

Evaluering af forsøg med sikkerhedssprøjter i Københavns Kommune

Juli 2006

Jonas Markus Lindstad

Evaluering af forsøg med sikkerhedssprøjter i Københavns Kommune

Juli 2006

Jonas Markus Lindstad

**Evaluering af forsøg med sikkerhedssprøjter
i Københavns Kommune**

© CASA, juli 2006

ISBN 87-91795-21-4

Elektronisk udgave: ISBN 87-91795-22-2

Forord

Københavns Kommune har besluttet at foretage et forsøg med udlevering af såkaldte sikkerhedssprøjter til narkomaner (brugere).

Hovedformålet er at uddele sprøjter, hvor nålene bliver beskyttet efter brug således, at borgere ikke risikerer at stikke sig på efterladte sprøjter, og at risikoen nedsættes for, at narkomaner kan smitte hinanden med blodbårne sygdomme. Forsøget indebærer, at brugere får udleveret sikkerhedssprøjterne af en sygeplejerske fra Mændenes Hjem.

Forsøget forløber på den måde, at der i en overgangsperiode sker udlevering af sikkerhedssprøjter parallelt med udlevering af almindelige sprøjter/kanyler i samlet 2 måneder. Der foretages derefter en evaluering af forsøget, som forelægges socialudvalget med henblik på forsøgets videre tilrettelæggelse.

Denne rapport udgør evalueringen af forsøgets første fase.

Forsøget med udlevering af sikkerhedssprøjter blev påbegyndt den 5. maj 2006.

Københavns Kommune har bedt CASA om at forestå evalueringen af forsøget.

Formålet med evalueringen er at belyse anvendeligheden af sikkerhedssprøjterne og brugernes opfattelse og vurdering af sikkerhedssprøjterne.

Evalueringen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt brugere, som primært kommer på Mændenes Hjem for at få udleveret "værktøj", og en observationsperiode på Mændenes Hjem med fokus på undervisningen og kvalitative interview med brugere. Der er 105 brugere, som har besvaret spørgeskemaet.

Evalueringen er blevet foretaget i perioden fra den 5. juni 2006 til den 30. juni 2006 med udlevering af spørgeskemaer til brugere i hele denne periode samt en observations- og interviewperiode fra den 19. juni til den 30. juni 2006.

Evalueringen er foretaget af Jonas Markus Lindstad og Marianne Malmgren og med Finn Kenneth Hansen som projektleder.

CASA
Juli 2006

Indholdsfortegnelse

1	Resumé.....	5
2	Evaluering af forsøg med sikkerhedssprøjter – formål og metode.....	9
2.1	Forsøg med sikkerhedssprøjter	9
2.2	Formålet med evalueringen.....	10
2.3	Metoder i undersøgelsen	10
2.3.1	Spørgeskemaundersøgelse	10
3	Vejledning og undervisning i brug af sikkerhedssprøjter	13
3.1	Brugerne i undersøgelsen	13
3.2	Sikkerhedssprøjterne	14
3.3	Vejledning og motivation.....	15
3.4	Brugerne, vejledning og undervisning	16
3.5	Er brugerne i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne?.....	17
3.6	Sammenfatning af vejledning og undervisning i brug af sikkerhedssprøjter	18
4	Brugernes brug og vurdering af sikkerhedssprøjterne.....	19
4.1	Brug af sikkerhedssprøjter	19
4.2	Brugernes vurdering af sprøjterne.....	19
4.3	Foretrukne sikkerhedssprøjter	23
4.4	Brugernes vurdering af sikkerhedssprøjterne.....	23
4.5	Sammenfatning af brugernes brug og vurdering af sikkerhedssprøjterne.....	26
5	Sikkerhedssprøjter – fremover?.....	29
5.1	Indledning	29
5.2	Udlevering udelukkende af sikkerhedssprøjter?	29
5.3	Sammenfattende konklusion	30
	Bilag – Spørgeskema	33

1 Resumé

Københavns Kommune har besluttet at foretage et forsøg med udlevering af såkaldte sikkerhedssprøjter til narkomaner. Sprøjterne vil blive udleveret af en sygeplejerske fra Mændenes Hjem

Hovedformålet er at uddele sprøjter, hvor nålene bliver beskyttet efter brug således, at andre borgere ikke risikerer at stikke sig på efterladte sprøjter, og at risikoen for, at narkomaner kan smitte hinanden med blodbårne sygdomme, nedsættes.

Forsøget blev påbegyndt med udlevering af sikkerhedssprøjter den 15. maj 2006. Evalueringen er blevet foretaget i perioden fra den 5. juni 2006 til den 30. juni 2006 gennem udlevering af spørgeskemaer til brugerne på Mændenes Hjem i hele evalueringsperioden samt en observations- og interviewperiode fra den 19. juni til den 30. juni 2006.

Formålet med evalueringen er at belyse anvendeligheden af sikkerhedssprøjterne og brugernes opfattelse og vurdering af sikkerhedssprøjterne.

Hvad angår omfanget af udleverede sprøjter, vil der blive foretaget en registrering på Mændenes Hjem. Det vil blive opgjort, hvor mange sprøjter der er blevet udleveret, og hvilke sprøjte typer der er udleveret i forsøgsperioden.

Hvad angår effekten af sikkerhedssprøjter, i forhold til nedbringelse af antallet af kanyler, der ligger frit på gaden (og dermed risikoen for, at der sker stikuheld), vil Vej og Park foretage optællinger af kanyler før og efter forsøgsperioden.

I den foreliggende evaluering er fokus derfor rettet mod brugerne – det vil sige deres anvendelse af sprøjterne og deres vurdering og opfattelse af sprøjterne.

To tredjedele af brugerne har modtaget undervisning

Rammerne for undervisningen af brugerne i anvendelse af sikkerhedssprøjter har været Mændenes Hjem. Der har været ansat en sygeplejerske 37 timer om ugen, som har haft til opgave at motivere og undervise brugerne i at anvende sikkerhedssprøjterne korrekt og forstå en sundhedspædagogisk indsats i forhold til at sikre, at brugerne kunne håndtere sikkerhedssprøjterne på forsvarlig vis.

Sygeplejersken har, så vidt det nu har været muligt, henvendt sig til brugerne enkeltvis eller i små grupper på op mod tre brugere ad gangen.

Der er 68 % af brugerne, som i spørgeskemaundersøgelsen har angivet, at de har modtaget undervisning i brug af sikkerhedssprøjter. Af dem har:

- 41 % angivet, at de er blevet undervist af sygeplejersken
- 34 % angivet, at de er blevet undervist af andet personale på Mændenes Hjem
- 21 % angivet ven/bekendt fra gaden
- 14 % angivet "andre", hvilket kan dække over Brugerforeningen, ophold i udlandet eller egen læge.

At det kun er 41 %, der har modtaget undervisning af sygeplejersken, kan skyldes, at brugerne har hentet deres værktøj på tidspunkter, hvor sygeplejersken ikke har været der, eller at sygeplejersken har været optaget af at undervise andre på det tidspunkt, hvor brugerne har hentet "værktøj" på Mændenes Hjem, eller at brugere ikke har villet modtage undervisning.

Omkring 60 % af brugerne kan anvende sikkerhedssprøjterne

På spørgsmålet om brugerne kan anvende sikkerhedssprøjterne, har 59 % af brugerne i spørgeskemaundersøgelsen angivet, at de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne.

Ser vi alene på den andel af brugere, der er blevet undervist af sygeplejersken, er der 69 %, der angiver, at de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne. Dette understreger, at sygeplejerskens undervisning har haft en positiv effekt.

Et af kriterierne for forsøget var, at minimum 75 % af brugerne skulle angive, at de kunne anvende sikkerhedssprøjterne.

Lidt over halvdelen af brugerne har prøvet sikkerhedssprøjterne

Med hensyn til brugen af sikkerhedssprøjter er der 53 % af brugerne, som svarer, at de har prøvet de nye sikkerhedssprøjter. Der er en lidt større andel blandt mænd end blandt kvinderne, som har prøvet sikkerhedssprøjterne.

Af de brugere, der har været kontakt til, og som har udfyldt spørgeskemaet, er det altså kun lidt over halvdelen, som har prøvet de nye sikkerhedssprøjter. Dette skyldes hovedsageligt, at der i forvejen har været en skepsis over for sprøjterne, og at det har været muligt gennem hele forsøget at få uddelt de normale sprøjter.

To tredjedele siger nej til at anvende sikkerhedssprøjterne

Det fremgår da også, at kun 12 % af brugerne ønsker at bruge sikkerhedssprøjterne, mens 67 % siger direkte nej til, at de ønsker at anvende dem. 22 % svarer "ved ikke".

Et af kriterierne for forsøget var, at minimum 50 % af brugerne ønskede at bruge sikkerhedssprøjterne.

Brugerne er blevet bedt om at angive, hvilke af sikkerhedssprøjterne de foretrækker. Den gule sikkerhedssprøjte (med mulighed for at udskifte og vælge kanyle) er den mest foretrukne af sikkerhedssprøjterne. Det bør dog understreges, at selve systemet med fast kanyle (både orange og sort) ligger tæt på systemet med den gule sikkerhedssprøjte. En tredjedel har angivet, at de ikke foretrækker nogen af sikkerhedssprøjterne.

Selvom der er en udbredt modvilje mod sikkerhedssprøjterne blandt brugerne, er der en udbredt forståelse af problemet omkring brugt "værktøj" i gaderne og behovet for at finde løsninger herpå. Forsøget er blevet rost af brugerne som værende et godt initiativ.

Der er tekniske vanskeligheder med sprøjterne

Brugernes negative holdning til sikkerhedssprøjterne skyldes først og fremmest en kombination af følgende (ikke i prioriteret rækkefølge):

1. Sikkerhedssprøjterne er teknisk og praktisk svære at anvende for brugerne.
2. Brugernes skepsis har virket som en selvstændig psykologisk barriere.
3. Det har været muligt igennem hele forsøget at anvende de normale sprøjter.

De tekniske vanskeligheder omfatter forhold som:

- Man kan miste sit stof.
- Man kan komme til skade.
- Man kan ikke filtrere.
- Man kan ikke lave det sidste sikkerhedsudtræk.
- Man kan ikke dele sit stof.
- Sikkerhedssprøjterne er for store og praktisk svære at bruge.

Brugen af værktøj fylder det meste af brugernes liv, hvorfor der stilles meget store krav til værktøjet. Som regel har det været forbundet med store omkostninger alene det at skulle skaffe stoffet. Derfor er de færreste villige til at risikere, at deres stof går tabt, hvad enten der er tale om stor eller lille risiko.

Brugen af sikkerhedssprøjter er efter brugernes opfattelse forbundet med en vis risiko, hvilket gør, at de fravælger sikkerhedssprøjterne frem for det eksisterende tilbud. Brugerne er ikke modstandere af sikkerhedssprøjter som sådan, men det er klart, at de sikkerhedssprøjter, der har indgået i forsøget, har udgjort et dårligere alternativt tilbud.

To tredjedele af brugerne udtrykker modvilje mod sikkerhedssprøjterne, selvom der ikke udleveres de normale sprøjter

På baggrund af muligheden for gennem forsøget at få udleveret de normale sprøjter er brugerne blevet stillet det rent hypotetiske spørgsmål, om de vil anvende de nye sikkerhedssprøjter, givet det forhold, at det er de eneste, der

vil blive udleveret. Der viser sig den samme negative holdning til sikkerhedssprøjterne:

- To tredjedele af brugerne udtrykker en modvilje mod sikkerhedssprøjterne, idet de ikke vil bruge sprøjterne, men forsøge at skaffe de normale sprøjter ad anden vej.
- En femtedel af brugerne udtrykker, at sikkerhedssprøjterne er til at leve med, idet de vil bruge sprøjterne, da der ikke er andre alternativer.
- En tiendedel af brugerne udtrykker en positiv vurdering af sikkerhedssprøjterne, og de vil derfor bruge sikkerhedssprøjterne.

Der har været rapporteret om én enkelt skade som følge af anvendelsen af sikkerhedssprøjterne. Målet har været, at der ingen følgeskader skulle være.

2 Evaluering af forsøg med sikkerhedssprøjter – formål og metode

2.1 Forsøg med sikkerhedssprøjter

Københavns Kommune har besluttet at foretage et forsøg med udlevering af sikkerhedssprøjter til narkomaner i København.

Hovedformålet er at uddele sprøjter, hvor nålene bliver beskyttet efter brug, således at andre borgere ikke risikerer at stikke sig på efterladte sprøjter, og at sprøjterne ikke kan genanvendes, så risikoen for, at narkomaner kan smitte hinanden med blodbårne sygdomme, nedsættes.

Forsøget indebærer, at brugerne vil få udleveret sikkerhedssprøjterne af en sygeplejerske fra Mændenes Hjem. Med henblik på at imødegå de risici, der kan være forbundet med at udlevere sikkerhedssprøjter, ansættes en sygeplejerske i Mændenes Hjem. Sygeplejersken skal motivere og undervise brugerne i at anvende sikkerhedssprøjterne korrekt og forestå en sundheds-pædagogisk indsats i forhold til at sikre, at brugerne håndterer sprøjterne på forsvarlig vis.

Det blev besluttet, at forsøget skulle have følgende forløb. I en overgangsperiode sker der udlevering af sikkerhedssprøjter parallelt med udlevering af almindelige sprøjter/kanyler i samlet 2 måneder. Der foretages en evaluering af denne første fase, som forelægges socialudvalget med henblik på stillingtagen til forsøgets videre tilrettelæggelse. Det indgår i forsøgets overvejelser at gennemføre en anden fase på 4 måneder med kun udlevering af sikkerhedssprøjter.

Forsøget med udlevering af sikkerhedssprøjter blev påbegyndt den 15. maj 2006. Evalueringen er blevet foretaget i perioden fra den 5. juni 2006 til den 30. juni 2006 med udlevering af spørgeskemaer til brugerne i hele denne periode, samt en observations- og interviewperiode fra den 19. juni til den 30. juni 2006.

Når evalueringsperioden blev henlagt så tidligt i forsøgsperioden, skyldes det for det første, at sygeplejersken var af den opfattelse, at det ville være vanskeligt at gennemføre spørgeskemaundersøgelsen, hvis man ventede for længe, da man allerede tidligt fornemmede en negativ holdning til sikkerhedssprøjterne. Det ville derfor være hensigtsmæssigt at gennemføre spørgeskemaundersøgelsen i forbindelse med undervisning og vejledning af brugerne. For det andet blev observationsperioden lagt således, at evalueringen kunne være færdig midt i juli måned, så den kunne forelægges på socialudvalgets første møde i august 2006.

2.2 Formålet med evalueringen

Formålet med evalueringen er at belyse anvendeligheden af sikkerheds-sprøjterne og brugernes opfattelse og vurdering af sikkerhedssprøjterne.

Hvad angår omfanget af brugen af sprøjterne, vil der blive foretaget en registrering af udleveringen af sprøjter på Mændenes Hjem. Det vil blive opgjort, hvor mange og hvilke sprøjter der bliver udleveret.

Hvad angår effekten af sikkerhedssprøjter, i forhold til nedbringelse af antallet af kanyler, der ligger frit på gaden (og dermed risikoen for, at der sker stikuheld), vil Vej og Park foretage optællinger af kanyler før og efter forsøgsperioden.

I den foreliggende evaluering er fokus derfor rettet mod brugerne – det vil sige deres anvendelse af sikkerhedssprøjterne og deres vurdering og opfattelse af sprøjterne.

2.3 Metoder i undersøgelsen

Der er foretaget en kvantitativ såvel som en kvalitativ indsamling af data, ligesom der er foretaget en observation af brugerne, når de har henvendt sig til Mændenes Hjem for at få udleveret sprøjter og kanyler m.m. (værktøj), samt undervisning og vejledning heri.

2.3.1 Spørgeskemaundersøgelse

Over en periode på fire uger er der blevet udleveret og besvaret 105 spørgeskemaer af brugerne.¹ Spørgeskemaet er gengivet i bilag. Det kan ikke fastslås, hvorvidt besvarelsene af spørgeskemaer er repræsentative, da den samlede population ikke kendes. Spørgeskemaet blev relativt kortfattet for at undgå at tabe for mange af brugerne inden eller undervejs ved udfyldelsen. De brugere, der ikke var i stand til at skrive, fik hjælp af personalet på Mændenes Hjem.

Det er hovedsageligt sygeplejersken tilknyttet projektet, der har stået for at udlevere spørgeskemaerne (samt indsamle, hvilket er sket lige umiddelbart efter udfyldelsen). Dette er gjort ud fra en betragtning af, at sygeplejersken har kendskab til hvem, der er bruger. Sygeplejersken har desuden gennem en længere periode fået opbygget en mere fortrolig kontakt til brugerne. Sygeplejersken har ligeledes kunne registrere, hvilke personer der har fået udleveret spørgeskema. Det skønnes, at denne fremgangsmåde har været baggrunden for, at deltagelsen i spørgeskemaundersøgelsen er blevet højere end ellers forventet.

¹ I en evaluering af sprøjte- og kanyleordningen på Mændenes Hjem fra december 2005 blev der indsamlet 65 spørgeskemaer over 20 dage.

Inden undersøgelsen var der en antagelse om, at brugere med en meget turbulent hverdag ville blive svære at komme i kontakt med, hvorfor der kunne opstå "sorte huller" i evalueringen. Takket være sygeplejersken blev det til en vis grad muligt at nå flere af disse brugere.

Observationer og brugerinterview

Sideløbende med udleveringen af spørgeskemaer blev der i to uger foretaget observationer af undervisningen i og udleveringen af sikkerhedssprøjter.

Samtidig blev der gennemført 25 kortere eller længere interview med brugere for at få indsamlet indtryk, der rakte ud over rammerne i spørgeskemaet. Brugere blev som udgangspunkt kontaktet, når de hentede værktøj. Det viste sig særdeles vanskeligt at aftale interview med brugere på forhånd. Igen viste sygeplejersken sig meget behjælpelig med at skabe kontakt til brugere.

Interviewene med brugere kan inddeles i tre typer:

- Yderst korte kontakter til enkelte brugere, der med få ord tilkendegav deres holdning til sikkerhedssprøjterne.
- Længere samtaler med enkelte brugere med mulighed for at relatere misbruget i forhold til sikkerhedssprøjterne.
- Gruppesamtaler med to eller flere brugere, hvor brugere til en vis grad supplerede hinanden.

I en række tilfælde vendte brugere på eget initiativ tilbage til interviewerne, hvis de havde gjort sig nye tanker om forsøget. I nogle tilfælde blandede brugere sig både i undervisningen og i interviewene.

Der har været tale om en jævn spredning inden for alle aldersgrupper på tværs af køn. Fx er to tredjedele af interviewpersonerne mænd. Det har været tilstræbt at udvælge et repræsentativt udsnit af brugere i forhold til deltagerne i spørgeskemaundersøgelsen. Der er gengangere i både spørgeskemaundersøgelsen og brugerinterviewene. Det har ikke været muligt at lave interview med brugere af anden etnisk baggrund end dansk samt de mest turbulente af brugere.²

Afgørende for, om brugere ønskede at deltage i et interview, var, om de havde fysisk og psykisk overskud. Mere end halvdelen af de brugere, der har deltaget i interview, kan betegnes som mere erfarne brugere, der har anvendt sprøjter i mere end 10 år.

² Brugere med anden etnisk baggrund end dansk har dog deltaget i spørgeskemaundersøgelsen.

Sygeplejersken er blevet interviewet om undervisningen og vejledningen i brugen af sikkerhedssprøjter samt om brugernes forhold til sikkerhedssprøjterne.

Der er derudover blevet samlet indtryk fra andre ansatte på Mændenes Hjem. For at samle indtryk uden for Mændenes Hjem er der gennemført interview med en medarbejder fra Reden, en gadejurist samt frivillige i Brugerforeningen.

3 Vejledning og undervisning i brug af sikkerhedssprøjter

3.1 Brugere i undersøgelsen

De brugere, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, fordeler sig på den måde, at der er tale om 73 mænd og 30 kvinder.³

Lidt over en tredjedel af brugerne har anvendt sprøjter i 15 år eller mere. Lidt over en tredjedel har anvendt sprøjter imellem 7 og 14 år og knap en tredjedel i mindre end 7 år. Der er forskel på mænd og kvinder, idet en langt større andel af kvinderne end af mændene har levet med sprøjter i mere end 15 år.

Tabel 3.1: Brugere i undersøgelsen fordelt efter antal år, de har anvendt sprøjter. Særskilt for mænd og kvinder. Procent

Antal år med sprøjter	Mænd	Kvinder	Alle
7 år eller mindre	39	13	31
7 år til 14 år	32	40	34
15 år eller mere	29	47	35
I alt.....	100	100	100
<i>Antal</i>	73	30	103

For de brugere, som indgår i undersøgelsen, fremgår det, at de har en meget forskellig adfærd omkring afhentning af sprøjter på Mændenes Hjem. Knap halvdelen kommer dagligt på Mændenes Hjem og afhenter sprøjter.

For den anden halvdel er der tale om, at nogle kommer flere gange om ugen, andre kommer en gang om ugen, og andre igen kommer kun en sjælden gang.

Med denne fordeling kan vi sige, at spørgeskemaundersøgelsen omfatter de meget forskellige brugere, som kommer på Mændenes Hjem.

³ To af brugerne har ikke oplyst køn.

Tabel 3.2: Brugerne i undersøgelsen fordelt efter, hvor ofte de afhenter sprøjter på Mændenes Hjem. Særskilt for mænd og kvinder. Procent

Afhentning af sprøjter	Mænd	Kvinder	Alle
Dagligt	53	37	48
Flere gange om ugen	21	10	18
En gang om ugen	14	17	15
Sjældnere	11	37	19
I alt.....	99	101	100
<i>Antal</i>	73	30	103

I forbindelse med spørgeskemaet er brugerne blevet bedt om at angive, hvilket stof de hyppigst bruger.

Tabel 3.3: Andelen af brugere, som hyppigt bruger de enkelte stoffer

Brun heroin	36 %
Hvid heroin	36 %
Kokain.....	64 %
Metadon – 'Møllehjul'.....	21 %
Metadon – i væskeform.....	17 %
Andet	16 %

3.2 Sikkerhedssprøjterne

I forsøgsperioden har det været muligt for brugerne at vælge mellem tre forskellige sikkerhedssprøjter ud over det allerede eksisterende tilbud om værktøj på Mændenes Hjem:

1. Sikkerhedssprøjte af mærket *VanishPoint* med fastsiddende kort kanyle og fjedermekanisme (benævnes herefter orange sikkerhedssprøjte).
2. Sikkerhedssprøjte af mærket *VanishPoint* med fastsiddende lang kanyle og fjedermekanisme (benævnes herefter sort sikkerhedssprøjte).
3. Sikkerhedssprøjte af mærket *BMDI* med mulighed for at udskifte og anvende forskellige kanyler (benævnes herefter gul sikkerhedssprøjte). Modsat andre sprøjter, hvor kanylen presses fast, skal kanylen skrues fast på de gule sikkerhedssprøjter.

Umiddelbart er der kun tale om to typer sikkerhedssprøjter, da de orange og sorte sprøjter fungerer på samme vis – med undtagelse af længden på kanylerne.

Det allerede eksisterende tilbud har bestået i, at brugerne gennem selvbetjening og anonymt har kunnet sammensætte deres værktøj med forskellige typer kanyler alle ugens dage, døgnet rundt. Desuden har det været muligt at vælge et samlet værktøjssæt i en færdigpakket plastikpose indeholdende vand, vat, svamp til desinficering samt et blandingsbæger.

De tre typer sikkerhedssprøjter lå i tre forskellige bokse med overskuelige og udførlige brugsanvisninger ud for hver boks. Desuden var der opsat plakater og fremlagt pjecer. Ved valg af gule sikkerhedssprøjter var det desuden muligt at vælge forskellige kanyler på lige fod med de traditionelle sprøjter.

3.3 Vejledning og motivation

Rammerne for undervisningen af brugerne i anvendelse af sikkerhedssprøjter har været Mændenes Hjem. Der har været ansat en sygeplejerske 37 timer om ugen, som har haft til opgave at motivere og undervise brugerne i at anvende sikkerhedssprøjterne korrekt og forestå en sundhedspædagogisk indsats i forhold til at sikre, at brugerne kunne håndtere sikkerhedssprøjterne på forsvarlig vis. Desuden har andre ansatte ved siden af deres faste arbejdsopgaver på Mændenes Hjem vejledt i brug af sikkerhedssprøjter.

Der har således været tidspunkter, hvor det er sandsynligt, brugernes adfærd taget i betragtning, at brugerne har vejledt hinanden eller på egen hånd har søgt at eksperimentere.⁴ I løbet af de to uger, der blev foretaget interview, kom der, lige til det sidste, brugere for at hente værktøj, der enten ikke havde set sikkerhedssprøjterne eller havde hørt om dem.

Sygeplejersken har så vidt det nu har været muligt henvendt sig til brugerne enkeltvis eller i små grupper på op mod tre brugere ad gangen. Undervisningen har været søgt tilpasset brugernes baggrund, misbrug og tilstand. Brugere er efterfølgende blevet bedt om at udfylde et spørgeskema, som sygeplejersken har indsamlet og registreret.

Grundlæggende nærer brugerne en vis mistillid til "gode" råd fra andre end dem selv. Brugere, der har afvist at modtage undervisningen af forskellige årsager, er for så vidt registreret, så kontakt kunne forsøges på et senere tidspunkt.

Der er ikke indikationer på, at selve indholdet i undervisningen af brugerne kunne have været mere optimal i lyset af de opstillede rammer og brugernes situation. På baggrund af interviewene tyder det imidlertid på, at brugerne har en stor tilbøjelighed til at vælge det kendte værktøj.

Det forhold, at der har været én sygeplejerske i et begrænset tidsrum, har gjort det praktisk vanskeligt at nå et optimalt antal brugere. Dette kan være med til at forklare, at ikke alle brugerne, der er kommet på Mændenes Hjem, er blevet undervist eller vejledt i at bruge sikkerhedssprøjterne.

⁴ Denne formodning er desuden blevet bekræftet af svarene fra spørgeskemaerne.

Det bør imidlertid påpeges, at rammerne for undervisningen på ingen måde kan stå alene som forklaring på andelen af brugere, der er blevet undervist i brugen af sikkerhedssprøjterne. Der er brugere, som ikke er modtagelig for undervisning og/eller ikke ønsker at bruge deres tid på at sætte sig ind i de nye sprøjter.

3.4 Brugere, vejledning og undervisning

På baggrund af den undervisning og vejledning, der har foregået, er brugerne blevet spurgt, om de har modtaget undervisning, vejledning eller har fået vist, hvordan man bruger sprøjterne.

Lidt over to tredjedele af brugerne svarer, at de har fået anvist, hvordan man bruger sprøjterne. Det er som nævnt således ikke alle, der i den forholdsvis korte tidsperiode har fået viden om, hvordan man bruger sprøjterne.

Tabel 3.4: Andelen af brugere, der er blevet undervist i brug af sikkerhedssprøjter

Har du fået vist, hvordan sikkerhedssprøjterne bruges?	Alle (procent)
Ja	68
Nej	32
I alt	100
<i>Antal</i>	<i>102</i>

De 68 % af brugerne, som har angivet, at de har modtaget undervisning i brug af sikkerhedssprøjter, har kunnet uddybe, hvem der har “undervist” dem.

Det har været muligt at angive flere kilder:

- 41 % har angivet, at de er blevet undervist af sygeplejersken.
- 34 % har angivet, at de er blevet undervist af andet personale på Mændenes Hjem.
- 21 % har angivet ven/bekendt fra gaden.
- 14 % har angivet “andre”, hvilket kan dække over Brugerforeningen, ophold i udlandet eller egen læge. (Tre af brugerne har direkte angivet, at de selv har prøvet sig frem).

På baggrund af disse oplysninger, kan vi konstatere, at af samtlige brugere, der har svaret på spørgeskemaet, er der knap en tredjedel (29 %), der har angivet, at de er blevet undervist af sygeplejersken. Brugere kan givetvis være af den opfattelse, at de ikke forbinder sygeplejerskens undervisning som egentlig undervisning. En anden sandsynlig forklaring kan være, at det tidspunkt, hvor brugerne har hentet værktøj på Mændenes Hjem, har været, hvor sygeplejersken ikke har været til stede eller har været optaget af at undervise andre. Desuden blev det observeret, at der er brugere, som blev op-

fordret til at prøve sikkerhedssprøjterne, men som valgte ikke at modtage undervisningen.

3.5 Er brugerne i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne?

En ting er undervisningen, en anden er, om brugerne mener, at de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne. Vi har derfor spurgt dem, om de mener, at de er i stand til at anvende sprøjterne?

59 % af de adspurgte brugere har angivet, at de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne.

Der er forskel alt afhængig af, hvem brugerne er blevet undervist af. For dem, der er blevet undervist af sygeplejersken, viser det sig, at 69 % svarer, at de er i stand til at anvende sprøjterne.

Tabel 3.5: Brugere fordelt efter, om de synes, de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne. Særskilt for dem, som har modtaget undervisning af sygeplejersken, blevet undervist af andet personale på Mændenes Hjem eller modtaget vejledning af venner/bekendte. Procent

I stand til at anvende sikkerhedssprøjterne	Undervist af sygeplejersken	Undervist af andet personale på Mændenes Hjem	Ven/bekendt fra gaden	Alle
Ja.....	69	54	53	59
Nej.....	31	46	47	41
I alt.....	100	100	100	100
<i>Antal</i>	29	24	7	60

Ser vi på anvendelsen i forhold til køn, viser det sig, at der er en større andel af mændene end af kvinderne, som mener, at de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne.

Tabel 3.6: Brugere fordelt efter, om de synes, de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne. Særskilt for mænd og kvinder. Procent

I stand til at anvende sikkerhedssprøjterne	Mænd	Kvinder	Alle
Ja.....	65	43	59
Nej.....	35	57	41
I alt.....	100	100	100
<i>Antal</i>	69	28	97

Der er markant forskel på graden af anvendelse, når vi ser på andelen i forhold til, hvorvidt brugerne har prøvet sikkerhedssprøjterne. Der er 70 % af dem, der har prøvet sikkerhedssprøjterne, som mener, de kan anvende dem, mens der kun er 44 % blandt dem, der ikke har prøvet sikkerhedssprøjterne.

Tabel 3.7: Brugerne fordelt efter, om de synes, de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne. Særskilt efter om brugerne har prøvet sikkerhedssprøjterne eller ikke

I stand til at anvende sikkerhedssprøjterne	Har prøvet sikkerhedssprøjterne	Har ikke prøvet sikkerhedssprøjterne	Alle
Ja.....	70	44	59
Nej.....	30	56	41
I alt.....	100	100	100
<i>Antal</i>	54	43	97

3.6 Sammenfatning af vejledning og undervisning i brug af sikkerhedssprøjter

Der er 68 % af brugerne, som har modtaget undervisning og vejledning i brugen af de nye sikkerhedssprøjter. Af dem er det under halvdelen, som har modtaget undervisning af sygeplejersken på Mændenes Hjem – (af alle brugerne er det 29 %). Den anden halvdel har modtaget vejledning af de øvrige ansatte på Mændenes Hjem eller modtaget den af venner og bekendte eller af andre.

At det kun er så lille en andel, som har modtaget undervisning af sygeplejersken, kan skyldes, at det tidspunkt, hvor brugerne har hentet værktøj på Mændenes Hjem, har været, hvor sygeplejersken ikke har været til stede eller har været optaget af at undervise andre, eller at brugere ikke har villet modtage undervisning.

Der har været én sygeplejerske ansat til at varetage undervisningen primært i dagtimerne, og i den øvrige døgnrytme er undervisningen blevet foretaget med støtte fra andet personale på Mændenes Hjem. Der har således været en del af døgnet, hvor brugerne ikke har kunnet blive undervist af sygeplejersken, og det kan være med til at forklare, at en tredjedel af brugerne ikke mener at være i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne.

Der er en højere andel af de brugere, som har modtaget undervisning af sygeplejersken, som mener, at de er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne.

4 Brugernes brug og vurdering af sikkerhedssprøjterne

4.1 Brug af sikkerhedssprøjter

Selve forsøget synes at være tilrettelagt ud fra en forventning om, at brugerne gradvis ville gå over til at bruge de nye sikkerhedssprøjter. Det viste sig meget hurtigt, at denne forventning slet ikke ville holde stik. Både det forhold, at brugerne havde mulighed for at få udleveret de normale sprøjter samt negative rygtedannelser om de nye sprøjter, gav ret hurtigt fornemmelsen af, at brugerne ikke ville skifte over til de nye sprøjter. Det viser sig da også, at der stort set ikke er nogen brugere, der har forladt de normale sprøjter og "gået over" til at bruge de nye sikkerhedssprøjter.

Det er baggrunden for, at der i spørgeskemaet ikke er spurgt til, "hvilken sprøjte bruger du?", men spurgt til, om "man har prøvet de nye sikkerhedssprøjter?"

På dette spørgsmål har 53 % af de adspurgte brugere angivet, at de har prøvet sikkerhedssprøjterne. Der er en større andel af mændene end af kvinderne, der har prøvet de nye sprøjter.

Det, at de har prøvet sikkerhedssprøjterne, betyder, at de har modtaget undervisning og vejledning vedrørende brugen af sprøjterne og måske har prøvet at bruge dem en eller flere gange. Der er kun få (færre end 10 brugere), som har tilkendegivet, at de bruger dem mere end sædvanlig.

Tabel 4.1: Andelen af brugere, der har prøvet de nye sikkerhedssprøjter. Særskilt for mænd og kvinder. Procent

Har prøvet de nye sikkerhedssprøjter	Mænd	Kvinder	Alle
Ja.....	56	47	53
Nej.....	44	53	47
I alt.....	100	100	100
<i>Antal</i>	73	30	103

4.2 Brugernes vurdering af sprøjterne

Da det har været fornemmelsen, at meget få af brugerne brugte de nye sikkerhedssprøjter, men at brugerne havde stiftet bekendtskab med sprøjterne via undervisning eller vejledning, var det naturlige spørgsmål, om de havde "ønske om fortsat at bruge sikkerhedssprøjterne?".

Tabel 4.2: Andelen af brugere, som har ønske om fortsat at bruge sikkerhedssprøjterne. Særskilt for mænd og kvinder. Procent

Ønske om fortsat brug af sikkerhedssprøjter (procentvis fordeling)	Mænd	Kvinder	Alle
Ja.....	11	13	12
Nej.....	74	50	67
Ved ikke.....	14	37	22
I alt.....	100	100	101
<i>Antal</i>	<i>73</i>	<i>30</i>	<i>103</i>

Der er 12 % af brugerne, som har angivet, at de fortsat ønsker at anvende sikkerhedssprøjterne uanset, om de har prøvet eller ikke prøvet sprøjterne. Ser vi på andelen af brugere, der har prøvet sikkerhedssprøjterne, ønsker 20 % at anvende sikkerhedssprøjterne.

Der er en større andel af mændene end blandt kvinderne, der direkte siger nej til at bruge sprøjterne. Kvinderne svarer i højere grad “ved ikke”.

De brugere, som har angivet, at de ønsker at bruge sikkerhedssprøjterne, har angivet hvorfor, de gerne vil bruge dem. Her angiver 37 %, at de fortsat ønsker at anvende sikkerhedssprøjterne, fordi sikkerhedssprøjterne er nemme at bruge. 58 % har angivet, at de fortsat ønsker at anvende sikkerhedssprøjterne for at undgå, at andre stikker sig på dem. En enkelt bruger har angivet, at de er mere “hygiejniske”.

Blandt brugere, der er positive over for sprøjterne, er der en forståelse for de problemer, der har vist sig med de normale sprøjter. Det er dog en generel fornemmelse fra interviewene med brugerne – hvad enten brugerne selv havde prøvet sikkerhedssprøjterne eller ej og uanset deres holdning til at anvende sikkerhedssprøjterne – at de var klar over formålet og hensigten med sikkerhedssprøjterne. De var på den ene side godt klar over problematikken og baggrunden for forsøget med sikkerhedssprøjterne, men samtidig var der ingen, der ville indrømme, at de smider brugt værktøj på gaden. En af brugerne måtte dog medgive, at i perioder, hvor hverdagen forekom meget turbulent og stressende, kunne det godt ske, at værktøjet endte på gaden efter brug. Overskuddet til at rydde op efter sig selv var der simpelthen ikke.

Flere af brugerne var i stand til at beskrive konsekvenserne for dem selv og omgivelserne ved brugt værktøj i gaderne. Dels ville de ikke selv ønske at komme til at stikke sig på brugte kanyler af frygt for infektioner, sygdomme og et generelt ubehag over for kanyler (paradoksalt nok), dels ønskede de det hverken for børn, hunde, venner eller familie (i nævnte rækkefølge). Enkelte kom selv ind på, at kanylerne på gaden var med til, at nogle af områdets beboere fik en dårlig opfattelse af brugerne, og at dette igen kom til at betyde, at politiet stressede brugerne.

Brugerne har helt overvejende været positive overfor, at der blev taget initiativ til at undgå, at brugt værktøj ligger i gaderne og er til fare for andre. Det skal imidlertid bemærkes, at der kun blev foretaget interview med de mere velfungerende eller knap så turbulente brugere, hvorfor billedet kan have været et andet, hvis der var foretaget interview med de mere turbulente brugere.

Til trods for de positive udmeldinger omkring initiativet, virkede det derimod som om, at selve den praktiske anvendelse af sikkerhedssprøjterne ikke levede op til intentionerne.

I spørgeskemaet var det muligt for brugerne at angive én til flere årsager om, hvorfor de ikke fortsat ønsker at anvende sikkerhedssprøjterne:

- “Jeg smider mine sprøjter i boksene” (41 %).
- “Det er besværligt at filtrere gennem vat” (37 %).
- “Jeg risikerer at miste mit fix” (45 %).
- “Jeg risikerer, at nålen trækker sig ud af sig selv” (32 %).
- “Ved ikke” (5 %).
- “Andet” (52 %).

Af dem, der har angivet “andet”, har brugerne haft mulighed for med egne ord at beskrive deres modvilje. Selvom det givetvis har knebet med at formulere sig for flere af brugerne, var budskabet ikke til at tage fejl af. Af de mere kvalificerede besvarelser har den overvejende del af brugerne direkte haft dårlige erfaringer i forhold til at miste deres stof. En lille gruppe har gennem andre hørt negativt om sikkerhedssprøjterne og har derfor ikke ønsket at prøve dem. En sidste gruppe begrundet deres modstand med, at sikkerhedssprøjterne på forskellig vis er vanskelige at anvende.

Der kan ikke påvises en signifikant sammenhæng mellem antallet af år, brugerne har anvendt sprøjter og ønsket om fortsat brug af sikkerhedssprøjter. Det samme gør sig gældende for, hvor ofte brugerne henter værktøj på Mændenes Hjem. Der er en tendens til, at dem, der henter sprøjter dagligt i forhold til de andre, er mere negative, men denne tendens bør tages med forbehold.

Hvorvidt brugerne tager brun eller hvid heroin, kokain og/eller metadon, har ikke betydning for, hvorledes de opfatter sikkerhedssprøjterne.

Tabel 4.3: Andelen af brugere, som har ønske om fortsat at bruge sikkerhedssprøjterne. Særskilt for dem, som har prøvet sikkerhedssprøjterne og dem, der ikke har. Procent

Ønske om fortsat brug af sikkerhedssprøjter	Har prøvet sikkerhedssprøjterne	Har ikke prøvet sikkerhedssprøjterne	Alle
Ja	20	2	12
Nej	67	65	67
Ved ikke	13	33	22
I alt	100	100	101
<i>Antal</i>	55	46	101

Der er en mere positiv holdning til at bruge sikkerhedssprøjterne blandt dem, der har prøvet sikkerhedssprøjterne, frem for dem, som ikke har prøvet dem.

Andelen, som ikke ønsker at bruge sprøjterne, er dog ens for begge brugergrupper. Dette kan givetvis forklares med, at der har floreret en del rygter om sikkerhedssprøjterne blandt brugerne. Rygter, der kan være blevet aflivet, når brugerne selv har prøvet sikkerhedssprøjterne. Andelen af tvivlere er dog stor blandt de brugere (33 %), der ikke har prøvet sikkerhedssprøjterne.

Blandt brugere, der mener at være i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne, er der tale om 16 %, der fortsat ønsker at anvende sikkerhedssprøjterne.

Tabel 4.4: Andelen af brugere, som har ønske om fortsat at bruge sikkerhedssprøjterne. Særskilt for brugere, som er i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne og brugere, som ikke er i stand til at anvende dem

Ønske om fortsat brug af sikkerhedssprøjter	I stand til at anvende sikkerhedssprøjterne	Ikke i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne	Ved ikke	Alle
Ja	16	5	0	12
Nej	70	67	0	67
Ved ikke	14	28	100	22
I alt	100	100	100	101
<i>Antal</i>	57	39	2	98

Igen fremgår det dog, at 70 % af dem, der kan anvende sikkerhedssprøjterne, ikke ønsker at anvende dem.

Så selvom der er en større andel, der er positive over for at anvende sprøjterne, er der et massivt flertal, som ikke ønsker at anvende sikkerhedssprøjterne.

4.3 Foretrukne sikkerhedssprøjter

Brugerne er blevet bedt om at angive, hvilke af sikkerhedssprøjterne de foretrækker. Spørgsmålet om foretrukken sikkerhedssprøjte var et åbent spørgsmål.

Den gule sikkerhedssprøjte (med mulighed for at udskifte og vælge kanyle) er den mest foretrukne af sikkerhedssprøjterne. Det bør dog understreges, at selve systemet med fast kanyle (både orange og sort) ligger tæt på systemet med den gule sikkerhedssprøjte.

En tredjedel har angivet, at de ikke foretrækker nogen af sikkerhedssprøjterne.

Tabel 4.5: Brugerne fordelt efter, hvilken sikkerhedssprøjte de fortrækker. Særskilt for brugere, som har prøvet sprøjterne og dem, der ikke har prøvet sprøjterne. Procent

Foretrukken sikkerhedssprøjte	Har prøvet sikkerhedssprøjterne	Har ikke prøvet sikkerhedssprøjterne	Alle
Gul.....	28	24	27
Orange	26	14	22
Sort.....	4	3	3
Ingen	32	54	41
Flere slags.....	6	0	3
Ved ikke.....	4	5	4
I alt.....	100	100	100
<i>Antal</i>	53	37	90

4.4 Brugernes vurdering af sikkerhedssprøjterne

Gennem interviewene med brugerne blev det muligt at udlede og få uddybet flere mulige forklaringer på brugernes modstand mod sikkerhedssprøjterne.

På baggrund af interview, observationer og spørgeskemaundersøgelsen er det gennemgående indtryk, at brugerne nærer modvilje over for sikkerhedssprøjterne.

Det bør bemærkes, at der florerede mange rygter og historier blandt brugerne om ulemperne ved at bruge sikkerhedssprøjterne, allerede inden forsøget med at udlevere sikkerhedssprøjter begyndte.

I forbindelse med interviewene stod det fra start af klart, at der blandt brugerne kunne spores en vis modvilje mod sikkerhedssprøjterne, hvilket de blev bedt om at uddybe.

Først og fremmest blev brugerne spurgt, om deres modvilje skyldtes egne erfaringer, hvad de havde set ske for andre eller, hvad de havde hørt fra anden hånd.

De mest vedholdende udmeldinger om sikkerhedssprøjterne har handlet om følgende:

- *Man kan miste sit stof*

Brugere skal som regel injicere under vanskelige omstændigheder, hvor de kan have svære abstinenser, er stressede eller, hvor lokaliteterne kan være alt andet end behagelige, hvilket i sidste ende stiller store krav til brugernes fingerfærdighed og kontrol over værktøjet.

Hvis sikkerhedsmekanismen aktiveres på et forkert tidspunkt, lukkes stoffet inde i sprøjten. Ved de gule sikkerhedssprøjter, hvor kanylen skal skrues på, vil stoffet løbe ud, hvis kanylen presses på eller skrues for stramt. Dette er sket for nogle af de brugere, der enten er blevet interviewede eller har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen. Hvis stoffet lukkes inde i sikkerhedssprøjterne, er det yderst vanskeligt at få det ud. Det kan ikke suges op med en anden sprøjte og slet ikke med en sikkerhedssprøjte med fast kanyle.

- *Man kan komme til skade*

Hvis sikkerhedsmekanismen aktiveres, inden kanylen er trukket ud, er der risiko for skader. Ved brug af sikkerhedssprøjterne af mærket *VanishPoint* (sort og orange) er det ikke muligt at udskifte kanylen. Når stoffet trækkes op fra eksempelvis ske eller bæger, er der risiko for, at kanylen bliver "ridset", hvilket kan danne en form for modhage på kanylen. Er kanylen først blevet ridset, er det ikke muligt at udskifte den på de sorte og orange sikkerhedssprøjter. Selvom stoffet kan sprøjtes over i et bæger eller lignende (hvorved der atter er risiko for, at kanylen ridses), er det brugernes opfattelse, at noget af stoffet går tabt. Under alle omstændigheder kan stoffet ikke sprøjtes ind i en anden sikkerhedssprøjte. De mere garvede af brugerne har såkaldt "elefanthud" grundet kraftigt arvæv, der gør, at kanylen har lettere ved at bøje, hvorfor det kan være nødvendigt at påsætte en ny.

Nogle brugere har meget svært ved at finde egnede årer, hvorfor de skal med deres egne ord skal "grave" efter årer, der ligger langt inde i eksempelvis arme og fødder. Hvis sikkerhedsmekanismen samtidig aktiveres med en ridset kanyle, er der øget sandsynlighed for skader. Netop frygten for sådanne skader var lettest at spore blandt brugerne, når det gjaldt sikkerhedssprøjterne med fjedermekanisme (orange og sorte), da brugerne syntes, at den springende fjeder virkede voldsom og ukontrollabel. Umiddelbart er det kun, hvis kanylen er ridset eller, hvis der er fundet en åre langt inde, at der kan komme skader. Det, at kanylen bliver trukket hurtigt, synes ikke i sig selv at være farligt.

- *Man kan ikke filtrere*

Med undtagelse af enkelte stoffer er der ofte en del urenheder i stoffet, det kan være nødvendigt at få filtreret fra for at nedsætte risikoen for følgeskader blandt brugerne. Den overvejende del af brugerne filtrerer deres stof gennem en lille mængde vat. Begge typer sikkerhedssprøjter gør imidlertid filtreringsprocessen meget vanskelig. Ved den gule sikkerhedssprøjte er det vanskeligt at se filtreringen på grund af skruelåsemekanismen. Ved de orange og sorte skal der filtreres med kanylen siddende på, og kanylen risikerer at blive ridset og er dermed til fare for brugeren.

- *Man kan ikke lave det sidste sikkerhedsudtræk*

De fleste brugere har behov for at lave et sikkerhedsudtræk for at se, om de har ramt en åre, inden stoffet skydes ind. Dertil kommer brugere, der ønsker at lave et sikkerhedsudtræk, når halvdelen af stoffet er injiceret, for at kontrollere, at kanylen ikke er gledet ud eller gået igennem åren. Endelig er der brugere, der ønsker at foretage et sidste sikkerhedsudtræk, når stoffet er injiceret, hvilket ikke er muligt, da sikkerhedsmekanismen har "låst" kanylen til sprøjterne.⁵

- *Man ikke dele sit stof*

To brugere kan af forskellige årsager vælge at dele et fix op i to portioner. Ved brug af sikkerhedssprøjterne med faste kanyler er det ikke muligt at suge op fra en anden sikkerhedssprøjte med fast kanyle.

- *Sikkerhedssprøjterne er for store og praktisk svære at bruge*

Brugerne er vant til at anvende 2 ml sprøjter, hvorimod sikkerhedssprøjterne er 3 ml og dermed lidt længere, hvilket har stor betydning for brugerne alt efter, hvor der skal injiceres.⁶ Dertil kommer, at inden det tidspunkt af injektionen, hvor kanylen låses fast (særligt ved den gule sikkerhedssprøjte), er der behov for at presse stemplet hårdere end i starten af injektionen. Hvis der er behov for at ændre pres undervejs, øges risikoen for, at kanylen går igennem åren.

Brugernes modstand mod sikkerhedssprøjterne kan betegnes som værende af teknisk karakter og var således ikke rettet mod hverken sikkerhedssprøjter generelt eller andre aspekter af forsøget. Det kan tænkes, at problemer med sikkerhedssprøjterne kan afhjælpes med bedre sprøjter.

Der blev undervejs opridset andre og mindre ulemper ved sikkerhedssprøjterne, men ovenstående indgik hyppigst som forklaring på brugernes modstand. Eksempelvis er "tutten", hvor kanylen sættes fast på de gule sikker-

⁵ En række brugere har gennem forsøgsperioden givet udtryk for, at det ikke var muligt at foretage sikkerhedsudtræk overhovedet, hvilket har vist sig at være et rygte, der har bundet i, at det sidste sikkerhedsudtræk ikke var muligt.

⁶ Brugere, der injicerer metadon, har behov for 20 ml sprøjter, hvorfor spørgsmålet om 2 eller 3 ml sprøjter er irrelevant.

hedssprøjter for kort efter nogle brugeres opfattelse. Enkelte havde lagt mærke til, at sugeevnen var ringere på sikkerhedssprøjterne, hvilket ikke var muligt at verificere.

Flere af brugerne havde ikke selv prøvet sikkerhedssprøjterne, men de havde hørt om ovenstående tekniske ulemper, hvilket var nok til, at de ikke ønskede at forsøge at bruge sikkerhedssprøjterne. Grundlæggende kan brugerne betegnes som enhver anden forbruger, der, hvis vedkommende bliver præsenteret over for en dårligere løsning end den eksisterende, vil udtrykke modvilje. Ved adskillige lejligheder blev en række meget turbulente eller dårligt fungerende brugere opfordret af sygeplejersken til at prøve sikkerhedssprøjterne samt få undervisning heri, hvilket de afviste. Det er indtrykket, at de ikke havde overskuddet til at sætte sig ind i nyt værktøj. Det var knap nok muligt for sygeplejersken at få kontakt med dem.

Brugen af værktøj fylder det meste af brugernes liv, hvorfor der stilles meget store krav til værktøjet. Som regel har det været forbundet med store omkostninger alene at skulle skaffe stoffet. Derfor er de færreste villige til at risikere, at deres stof går tabt, hvad enten der er tale om stor eller lille risiko.

Der var enkelte af de interviewede brugere, der tilkendegav, at de ikke fandt det vanskeligt at anvende sikkerhedssprøjterne samtidig med, at de kendte risici og de forskellige begrænsninger. Der var dog ingen tvivl om, at de samtidig var de mere velfungerende brugere, som under alle omstændigheder havde det fornødne overskud til ikke at efterlade brugt værktøj på gaden.

Af de interviewede, der var blevet undervist i brugen af sikkerhedssprøjterne, var der ingen, der ikke vidste, hvorledes sikkerhedsmekanismerne fungerede. Enkelte gav dog udtryk for, at dårligt fungerende brugere, der i forvejen havde vanskeligt ved at samle deres brugte værktøj sammen, måske også ville få svært ved at aktivere sikkerhedsmekanismerne.

4.5 Sammenfatning af brugernes brug og vurdering af sikkerhedssprøjterne

Sikkerhedssprøjterne kan under de rette omstændigheder anvendes uden risici for, at indholdet går tabt eller, at brugerne kommer til skade. Omstændighederne for brugerne er imidlertid ikke de rette, hvorfor brugernes vurdering af sikkerhedssprøjterne generelt er meget negativ.

Der er både gennem spørgeskemaundersøgelsen og de interview, der er foretaget med brugerne, udtrykt en stor modvilje mod sikkerhedssprøjterne. Denne modvilje har først og fremmest hængt sammen med, at sikkerheds-

sprøjterne teknisk set er vanskeligere at håndtere for brugerne end det eksisterende tilbud.

Brugen af sikkerhedssprøjter er efter brugernes opfattelse forbundet med en vis risiko, hvilket gør, at de fravælger sikkerhedssprøjterne frem for det eksisterende tilbud. Brugere er ikke modstandere af sikkerhedssprøjter som sådan, men det er klart, at de sikkerhedssprøjter, der har indgået i forsøget, har udgjort et dårligere alternativt tilbud.

5 Sikkerhedssprøjter – fremover?

5.1 Indledning

Intentionen med forsøget har været at finde ud af, om brugerne ville benytte sikkerhedssprøjterne og i givet fald under hvilke konditioner. Det er meget vanskeligt alene på baggrund af erfaringerne fra forsøget at sige noget om brugernes adfærd i forhold til sikkerhedssprøjterne. Ud fra de sikkerhedssprøjter, som har indgået i forsøget, og den information, som er blevet givet, kan det konkluderes, at brugerne er negative over for brugen af sikkerhedssprøjterne.

Da brugerne i forsøgsperioden har kunnet vælge at bruge de normale sprøjter, er det ikke overraskende, at det helt store flertal fortsat bruger de normale sprøjter. To tredjedele af brugerne har prøvet sprøjterne, men kun et meget lille mindretal bruger dem dagligt.

For at få en idé om brugernes adfærd, hvis der ikke var denne mulighed, har vi stillet brugerne det hypotetiske spørgsmål:

“Vil du anvende de nye sikkerhedssprøjter, hvis der kun var uddeling af sikkerhedssprøjter?” med følgende fire svarmuligheder:

- *“Jeg ville ikke bruge sikkerhedssprøjterne, men skaffe de normale sprøjter andre steder”.*
- *“Jeg ville kun bruge sikkerhedssprøjterne, fordi der ikke er andre muligheder”.*
- *“Jeg ville bruge sikkerhedssprøjterne, da de er o.k.”.*
- *“Ved ikke”.*

Spørgsmålet er stillet til alle brugere uanset, om de har prøvet de nye sikkerhedssprøjter, og svarmulighederne angiver forskellige holdninger til sprøjterne. Den første svarmulighed angiver en negativ holdning til sprøjterne, anden svarmulighed at de er til at leve med, da der nu ikke er andet, og den tredje svarmulighed afspejler en positiv holdning til sprøjterne. Fjerde mulighed er “ved ikke”.

5.2 Udlevering udelukkende af sikkerhedssprøjter?

Hvordan brugerne vil reagere, og hvad de vil gøre, i fald der udelukkende blev udleveret sikkerhedssprøjter, er naturligvis et hypotetisk spørgsmål. Men det kan sandsynliggøre brugernes adfærd i en situation, hvor valget mellem sikkerhedssprøjter og traditionelle sprøjter ikke eksisterer.

Den overvejende del af brugerne har en negativ holdning, idet de i denne situation ikke ville bruge sikkerhedssprøjterne, men skaffe de normale sprøj-

ter ad anden vej. To tredjedele af brugerne er af denne opfattelse. En lidt større andel blandt mændene end blandt kvinderne.

Tabel 5.1: Brugernes fordeling efter, hvordan de ville opføre sig, hvis det kun var muligt at få udleveret de sikkerhedssprøjter, der er på markedet under forsøget. Særskilt for mænd og kvinder. Procent

Hvis der kun var sikkerhedssprøjter	Mænd	Kvinder	Alle
Jeg ville ikke bruge sikkerhedssprøjterne, men skaffe de normale andre steder.....	65	61	64
Jeg ville kun bruge sikkerhedssprøjterne, fordi der ikke er andre muligheder.....	20	25	21
Jeg ville bruge sikkerhedssprøjterne, da de er o.k.	11	11	11
Ved ikke.....	5	4	4
I alt.....	101	101	100
<i>Antal</i>	65	28	93

Opdeles brugerne efter, om de har prøvet de nye sikkerhedssprøjter eller ej, er det to tredjedele af brugerne, der udtrykker en negativ holdning til de nye sikkerhedssprøjter.

Den eneste forskel mellem dem, som har prøvet sprøjterne, og dem, der ikke har, er, at der blandt dem, der har prøvet sprøjterne, er en større andel – 17 % mod 5 % – som udtrykker en positiv holdning til sprøjterne, idet de gerne vil benytte de nye sprøjter, hvis det kun var dem, der blev uddelt.

5.3 Sammenfattende konklusion

Man kan således konkluderende sige, at med de sikkerhedssprøjter, som har indgået i forsøget, og den information, som er blevet givet, er der kun et mindretal, der bruger de nye sikkerhedssprøjter, og der er en generel utilfredshed og negativ holdning til de nye sprøjter.

Det lave forbrug af sikkerhedssprøjterne kan forklares med, at det har været muligt gennem hele forsøgsperioden at få udleveret de normale sprøjter, som de er vant til og fortrolige med. Men også, når vi hypotetisk spørger til anvendelse af de nye sikkerhedssprøjter, givet det forhold, at det er de eneste, der vil blive udleveret, er der den samme negative holdning til sikkerhedssprøjterne.

Tabel 5.2: Brugerne fordelt efter, hvordan de ville opføre sig, hvis det kun var muligt at få udleveret de sikkerhedssprøjter, der er på markedet under forsøget. Særskilt for brugere, der har prøvet sprøjterne og dem, som ikke har prøvet sprøjterne. Procent

Hvis der kun var sikkerhedssprøjter	Har prøvet sikkerhedssprøjterne	Har ikke prøvet sikkerhedssprøjterne	Alle
Jeg ville ikke bruge sikkerhedssprøjterne, men skaffe de normale andre steder	64	62	64
Jeg ville kun bruge sikkerhedssprøjterne, fordi der ikke er andre muligheder.....	17	26	21
Jeg ville bruge sikkerhedssprøjterne, da de er o.k.	17	5	11
Ved ikke.....	2	7	4
I alt.....	100	100	100
<i>Antal</i>	53	42	95

- To tredjedele af brugerne udtrykker en negativ vurdering af sikkerhedssprøjterne.
- En femtedel af brugerne udtrykker, at sikkerhedssprøjterne er til at leve med.
- En tiendedel af brugerne udtrykker en positiv vurdering af sikkerhedssprøjterne.

Bilag

Spørgeskema om sprøjteprojektet

Køn

- Mand
- Kvinde

I hvor mange år har du brugt sprøjter alt i alt: _____ år

Hvor ofte henter du sprøjter på Mændenes Hjem (ét svar)?

- Dagligt
- Flere gange om ugen
- Én gang om ugen
- Sjældnere

Hvilket stof bruger du hyppigst (ét svar)?

- Brun heroin
- Hvid heroin
- Kokain
- Metadon – 'Møllehjul'
- Metadon – i væskeform
- Andet _____

Har du prøvet de nye sikkerhedssprøjter?

- Ja
- Nej

Har du fået vist, hvordan sikkerhedssprøjterne bruges?

- Ja
- Nej

Hvis ja, hvem viste dig, hvordan du skulle bruge sikkerhedssprøjterne?

- Sygeplejerske Joakim
- Andet personale på Mændenes Hjem
- Ven/bekendt fra gaden
- Andre (skriv): _____

Er du i stand til at anvende sikkerhedssprøjterne?

- Ja
- Nej

Hvilken en af sikkerhedssprøjterne vil du foretrække? (skriv)

Ønsker du fortsat at bruge sikkerhedssprøjterne?

- Ja
- Nej
- Ved ikke

Hvis ja, hvorfor?

- De er nemme at bruge
- For at undgå, at andre stikker sig på dem
- Ved ikke
- Andet (skriv): _____

Hvis nej, hvorfor ikke?

- Jeg smider mine sprøjter i boksene
- Det er besværligt at filtrere gennem vat
- Jeg risikerer at miste mit fix
- Jeg risikerer, at nålen trækker sig ud af sig selv
- Ved ikke
- Andet (skriv): _____

Hvad ville du gøre, hvis der kun blev udleveret de nye sikkerhedssprøjter på Mændenes Hjem? (Vælg det udsagn, der passer bedst – kun et svar)

- Jeg ville ikke bruge sikkerhedssprøjterne, men skaffe de normale sprøjter andre steder
- Jeg ville kun bruge sikkerhedssprøjterne, fordi der ikke er andre muligheder
- Jeg ville bruge sikkerhedssprøjterne, da de er o.k.
- Ved ikke

--- Tak for hjælpen ---

